

KEYNEZYEN TEORİYE ÇAĞDAŞ KEYNEZYEN YAKLAŞIMLAR*

THE MODERN APPROACHES OF KEYNEZIAN THEORY

Cuma ÇATALOLUK**

Öz:

Çalışmada Keynes ve taraftarlarının temel ekonomik anlayışları ve ekonomik sorunlara yönelik görüşleri incelenmiştir. 1929 yılında yaşanan ekonomik krizden kurtulmak amacıyla girişilen çabaların sonucunda, Keynes'in geliştirip ortaya koyduğu "Keynezyen Ekonomi Teorisi" diye anılan görüş döneme ve daha sonraki sürece damgasını vurmuştur. Keynes'in fikirlerinden etkilenen bir takım iktisatçılar söz konusu olmuş ve bunlara "Keynezçi İktisatçılar" denilmiştir. Keynezyenler diye anılan bu grup daha sonraki süreçte ortaya çıkan ekonomik sorunlara karşı, benzer çözüm önerileri getirmişlerdir. Onların ekonomik anlayışının gereği olarak devletin ekonomiye müdahalesi öngörülmüştür. Keynezyen görüş taraftarları ekonomide etkin kaynak kullanımının ve ekonomik istikrarın sağlanması için devletin düzenleyici ve yönlendirici kararlar almasını savunmuşlardır. Bu makalede öncelikle ve sırasıyla Keynes'in ekonomik ve maliye anlayışını içeren ekonomi teorisi ele alınmıştır. Ayrıca çalışmada onun ölümü sonrasında görüşlerini benimseyenler, sırasıyla Neo-Klasik Keynezçi Yaklaşım (Neo Walrasian Denge Analizi), Dengesizlik Keynezçiliği Yaklaşımı (Anti-Walrasian Keynezyen İktisat), Yeni Cambridge Keynezçiliği Yaklaşımı, Post-Keynezyen Yaklaşım ve onların önemli temsilcisi olan Kaldor'un yaklaşımı ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Keynes, Keynezçi Ekonomik Görüşler, Post-Keynezyenler.

Abstract:

In this study, the opinion on the economic problems and basic economic understanding of Keynes and his followers were investigated. To relieve the economic crisis in 1929, the efforts has emerged, the result "keynezian economic theory". By Keynes developed economic theory had marked in his time and later long periods. A number of economists influenced by Keynes and was then called keynezian economists. Keynezians called groups have brought similar proposals to resolve the economic problems in later period. Following their economic understanding should the state intervene in the economy. Followers of the keynezian view advocated the efficient use of resources in the economy and the state meet regulatory decisions in order to ensure economic stability. In this article was mentioned first the theory of the opinion about economy and public finance by Keynes. After the death of Keynes emerged keynezian views are discussed, respectively. These are neo-classical keynezian approach (neo walrasi equilibrium analysis), imbalance keynezianism approach (anti-walrasian of keynezian economics), new cambridge keynezianism approach and finally post-keynezian approach with their important representatives Kaldor.

Keywords: Keynes, Keynezian Economic Opinions, Post-Keynezians.

* Makale Gönderim Tarihi: 05.12.2015

Makale Kabul Tarihi: 08.06.2016

** Doç. Dr., Gaziosmanpaşa Üniversitesi, İİBF, Maliye Bölümü, cuma.cataloluk@gop.edu.tr.

GİRİŞ

Gelişmiş batılı sanayileşmiş ülke ekonomilerinde, yirminci yüzyıla kadar klasik iktisadi anlayışa bağlı iktisat politikaları uygulanmıştır. Klasik iktisadi anlayıştan kopuş ve uzaklaşma, batı kapitalist dünyasının 1929 yılındaki büyük krizi ile başlamıştır. Bu tarih aynı zamanda batı kapitalist ekonomik sistemini kurtarmaya yönelik çalışmaların da başlangıcı olmuştur. Bu çalışmaların içerisinde “Keynezyen İktisat” olarak bilinen görüşte yer almıştır. Keynezyen iktisat, 30’lı yılları ve daha sonraki süreci etkilemiş ve damgasını vurmuştur. Keynes, “General Theory of Employment, Interest and Money” adlı 1936 yılında yayınladığı eserinde, iktisadi görüşlerini açıklamıştır. Buna göre Keynes, ekonomik krizi gidermek için devlete önemli görevler vermiştir. Devlet, böylelikle ekonomik sorunlarda seyirci olmaktan çıkmış, doğrudan müdahale eden zorunlu ve gerekli bir aygıt dönüşmüştür. Keynes, kitabında devletin ekonomide varlığının gerekliliğine işaret etmiş, devlet müdahalelerinin formülünü ortaya koymuştur. Buna göre; özel talep yetersizliğinden kaynaklı ekonomik daralmayı önlemek için, devlet harcamalarını devreye sokarak, ekonomik büyümenin ve canlanmanın gerçekleştirilmesini, önermiştir. Böylelikle de aynı zamanda ekonomide mevcut olan eksik istihdam dengesinden çıkılarak, tam istihdam seviyesine ulaşılabileceğini, ileri sürmüştür. Keynes, iktisadi kriz sonrasında devletin kamusal alandaki etkinliğinin daha da artırılması, fikrini savunmuştur. Böylece devletin, bir taraftan ekonomik politikaları yönlendirmesini, diğer yandan da sosyal alt gelir gruplarını desteklemesini, öngörmüştür.

Gelişmiş batılı devletlerin kapitalist ekonomilerinde 1970’li yıllarda petrol fiyatlarının yükselmesiyle ortaya çıkan ekonomik kriz, bu ekonomilere ikinci bir kırılma yaşatarak, o tarihe kadar uygulanan keynezyen iktisadi politikaların sorgulanmasına yol açmıştır. 1970 Petrol krizinin etkisiyle kapitalist batılı ekonomilerde hayata geçirilmiş olan keynezyen iktisat politikaları terk edilmiştir. Krizi takip eden süreçte keynezyen uygulamalar yerini bir başka iktisadi akıma, yani yeniden başa dönüş olan neo-liberal iktisat politikalarına bırakmıştır. 1980’lerde İngiltere’de Thatcher ve ABD’de Reagan, 1990’larda Almanya’da Şansölye Kohl’un ekonomi politikalarında ağırlıklı olarak neo-liberal iktisadi görüş geçerli olmuştur. Çalışmanın amacı, günümüzde başta ABD ve Avrupa olmak üzere dünyanın değişik bölgelerinde sıkça yaşanan ekonomik (2001 Türkiye ekonomik krizi, 2007 Amerika’da başlayan mortgage kredilerinin sebep olduğu 2008 bankacılık (finansal) krizi ve Yunanistan’da 2009 yılında gün yüzüne çıkan borç krizi) krizlere karşı önerilen çözümler arasında, keynezyen politikaların yeniden gündeme gelerek tartışılmaya başlanmasıdır. Zira, örneğin 2008’de ABD’de meydana gelen finans krizi sonrası yaşanan banka kurtarma operasyonu ve benzer bir uygulamanın Almanya’da takip edilerek hayata geçirilmiş olması, kapitalist batı ekonomilerinde 1970’li yıllardan sonra tekrardan hakim olan neo-liberal iktisadi anlayıştan kopuş olarak anlaşılmış ve yeniden müdahaleci devlet anlayışını gündeme getirmiştir. Bu kurtarma operasyonları nedeniyle, Keynes ve taraftarlarının görüşü bir kez daha önemini korumuştur. Bu tür müdahalelerle günümüz devleti ekonomik gelişmelere seyirci ve duyarsız olmadığını göstermiştir. Devletlerin karşı karşıya kaldıkları son dönem ekonomik krizleri önlemeye yönelik ele alınacak politika önlemleri arasında keynezyen görüşlerin yeterince gündememe gelmemesi nedeniyle, konu bir kez daha ele

alınarak bu alandaki eksikliği gidermeyi hedeflemiştir. Makalede Keynes ve takipçileri artan önemine uygun olarak ele alınmaya ve ekonomik sorunlara yönelik çözüm önerileri incelenmeye çalışılmıştır.

1. KEYNEZ'İN MALİYE VE İKTİSADİ KONULARA YAKLAŞIMI

1929 Yılında yaşanan şiddetli kriz ve krizin II. dünya savaşına kadar devam etmesi ve bunun ortadan kalkmaması, ekonomide o dönemlerde hüküm süren klasik iktisadi düşünce hakkındaki hakim olan inancı sarsmış ve artık klasik düşüncenin;

- İktisadi hayattaki dalgalanmaları önleyemediği,
- Gelir ve servet dağılımında adil bir dağılımı gerçekleştiremediği,
- Tekelci eğilimler doğurduğu,
- Ekonomide tam istihdamı sürekli olarak gerçekleştiremediği,
- İktisadi istikrarı koruyamadığı ve
- İktisadi gelişmenin belli hız ve tempoda yürütülmesini sağlayamadığı gibi düşünceler, bazı iktisatçıları meşgul etmiştir. Bu arada John Maynard Keynes, 1929 iktisadi krizi üzerindeki gözlemlerinden yeni bir kuram geliştirmiş ve kuramını 1936 yılında yayınladığı “Faiz, İstihdam ve Paranın Genel Kuramı” adlı kitabında açıklamıştır. Keynes bu kitabında klasik iktisatçıların benimsediği tarafsız devlet ve bunla alakalı olan iktisadi alanda tarafsızlık anlayışından ayrılarak, klasik iktisatçıların, iktisadi konularda tarafsızlık politikası anlayışını eleştirmiş ve devletin veya kamunun iktisadi ve mali bir takım önlemler olarak ekonomiye müdahil olması gerektiği fikrini savunmuştur (Ataç,1992:4-5).

Devletin veya kamunun ekonomiye müdahale etmesi gerektiği fikri, keynezyen iktisadi düşüncenin gelişmesinden sonra özellikle önemli olmuştur. Keynes, ekonomide önemli bir yapısal aksaklığın mevcut olduğunu ve piyasanın kendi gücü ile bu aksaklığı gideremeyeceğini ortaya koymuştur. Bilhassa yaygın ve sürekli bir işsizliğin bir ekonomi için en büyük tehlike olduğunu vurgulamıştır. Bu yüzden ekonominin tam istihdamda olması için, gerekli olan önlemlerin alınması gerektiğini dile getirmiştir. Bu konuda devlete büyük görevler düşmektedir. Keynes klasiklerin “laissez faire” ilkesinin bir politika olmadığını öne sürerek, her devletin kendi şartlarından kaynaklanan bilimsel temele oturtulmuş iktisadi politikaları olması gerektiği fikrini savunmuştur. Keynes'in bu anlamdaki fikirlerini içeren, “Faiz, İstihdam ve Paranın Genel Kuramı” adlı kitabının yayımlanmasından sonra, gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomilerde ortaya çıkan iktisadi sorunların çözümüne, sıklıkla önerilen bir eser olmuştur. Aynı zamanda II. Dünya savaşından sonra Keynes'in savunduğu iktisadi ilkelere çoğu ülkelerde ekonomi politikasının esasını teşkil ederek benimsenmiş, uygulanmıştır.

ABD’de Başkan Roosevelt tarafından izlenen ve büyük ölçüde toplam talebi arttırmaya dayalı “New Deal” politikasının keynezyen iktisadi düşünceye dayandığını ileri sürenler vardır. Keynes'in teorisi kısa dönemli analizlere dayanmış ve bunun sonucu olarak kısa dönemli tedbirler ileri sürmüştür. Ne var ki, sağlam bir düşünce sistemine dayandığı için Keynes'in ile-

ri sürdüğü görüşleri benimseyen ve bu düşünceyi yayanlar uzun dönemli analizlerinde de bu düşünceden ayrılmamışlar, hatta bu düşünceyi genişletmişler ve düzeltmişlerdir. Keynezyen iktisadi düşüncenin özellikle II. dünya savaşından sonra etkisi ve pratik hayattaki rolü artmıştır. Bu rol, iktisadi hayatta devlete önemli görevler vermiştir. Bunun sonucu olarak bu dönem de devlet, iktisadi ve sosyal hayatın bir faktörü olarak kabul edilmiştir.

Keynez (1883–1946), klasik ve neoklasik iktisadi anlayışının kabul ettiği, ekonomide tabii denge ve buna bağlı olarak kendiliğinden otomatik olarak gerçekleşen tam istihdam dengesi anlayışını reddetmiş, bu teze karşı ileri sürdüğü fikirlerle öne çıkmıştır (Eker vd, 1997:62-67). 1929 Yılı ekonomik buhranı büyük bir işsizliğe neden olarak ekonomide çok büyük bir düşüşe yol açmıştır. İngiltere’de 1920’li yıllarda sanayi devriminin de getirdiği teknolojik yenilikle büyük bir işsizlik yaşanmıştır. Aynı dönem de Amerika’da da mali piyasalar büyük bir krize sürüklenmiş ve ekonomi depresyona girmiştir. Bu iki ülkede ortaya çıkan ekonomik sorunlar, uygulanmakta olan ekonomik politikaların sorgulanmasına yol açmıştır. Meydana gelen sorunların klasik yöntemlerle giderilmesinin mümkün olmadığını ortaya çıkması, beraberinde yeni çözüm arayışlarını getirmiştir. Bu arayışlara Keynez’in etrafında toplanan bir ekonomist grubu da dahil olmuştur. Keynez’in öncülüğünde ortaya çıkan ve daha sonra keynezcilik olarak adlandırılan bir akım doğmuştur. Bu akım Keynez’in 1936’da yazmış olduğu yukarıda adı geçen eseri baz alanlar ve kendisi etrafında toplananların da katkısıyla oluşan keynezcilik akımını doğurmuştur. Keynezcilik olarak adlandırılan bu iktisat akımında; ağırlıklı olarak efektif talep, likidite tercihi ve sermayenin marjinal etkinliği kavramlarına açıklık getirilmeye çalışılmıştır. Keynezcilik anlayışının temel varsayımı; kapalı bir ekonomide eksik olan özel talep yetersizliğini gidermektir, Bunun içinde bilinçli bir politika aracı olarak kamu harcamalarının kullanılması önerilmiştir. Keynez ve arkadaşları ekonomide yaşanan sorunlara ilişkin çözümlenmeleri ve yaklaşımlarında ekonominin talep yönünü öne çıkarmışlardır. Ekonomideki sorunların kaynağını, ekonomide eksik olduğunu düşündüğü efektif talepte aramışlardır, Bu yüzden de ekonomide ortaya çıkan depresyon, durgunluk vb. sorunlara karşı çözüm olarak, müdahaleci devlet anlayışını ve bunun önemli aracı olan kamu harcamalarının kullanılmasını tavsiye etmişlerdir. Keynez, bu dönemde yazmış olduğu ve görüşlerini topladığı kitapta ağırlıklı olarak efektif talep, likidite tercihi ve sermayenin marjinal etkinliği kavramlarına açıklık getirmeye çalışmıştır. Geliştirdiği teorideki temel varsayımı kapalı bir ekonomide kamu harcamaları olmuştur. Keynezyen görüşlerin etkisiyle neoklasik iktisadın mikro analiz yöntemleri ile unutturduğu makro analiz iktisatçılar için yeniden önemli hale gelmiştir.

Keynez ile birlikte iktisatçıların ilgilendiği temel konu kaynakların alternatif kullanımlar arasında nasıl dağıtılacağı yerine, kaynakların tümünün kullanılıp kullanılmayacağı konusunda olmuştur. Keynez kuramını talep ağırlıklı olarak kurmuştur. Kendinden önceki kuramlarda talep arzın bir fonksiyonu olarak ele alınmış ve arz tarafından kontrol edilmiştir. Keynez’in iktisadi görüşlerinin bir başka farklı yönü, iktisadi hayatın gerçeklerinin tanımlanmasındaki farklılıklardır. Keynez’in ekonomik gerçekleri mal, hizmet ve çalışma yerine para ve kredinin ekonomide önemli bir kontrol aracı olduğunu ileri sürmüştür. Keynez’e

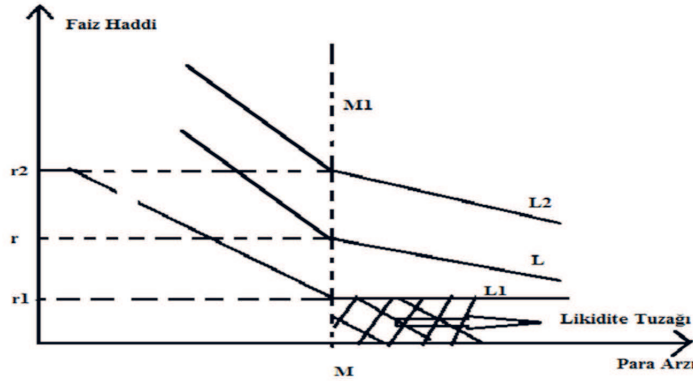
göre ekonomik değişkenleri belirleyen parasal olaylardır. Parasal olaylar ise, para arzı, kredi, faiz oran ve bütçe açık veya fazlalıklarından meydana gelmektedir. Mallar, hizmetler, üretim, talep, istihdam, verimlilik ve fiyatlar, parasal ekonomi veya diğer deyişle sembol ekonomisine göre oluşan bağlı değişkenlerdir. Genel teori adını verdiği kitabında Keynes, kamunun sahip olduğu mali güçlerin kullanılmasıyla ekonominin istikrara kavuşturulacağını ileri sürmüştür. Keynes teorisinde milli gelir kavramına yer vererek, eğer bir millet zengin bir dönem geçiriyorsa, milli gelirin yüksek olacağını, milli geliri azalıyorsa bunun sonucu olarak depresyona gireceğini öne sürmüştür. Keynes ekonominin hiçbir zaman kendiliğinden tam istihdam dengesine kavuşamayacağını ileri sürerek, ekonomi kendi haline bırakılırsa, işsizlik ve durgunluk ve bunların sonucu olarak krize neden olunacağını öngörmüştür. Bu görüşten olmak üzere Keynes'in ileri sürdüğü teoriye "kriz iktisadi" denmektedir (Eker vd, 1997:62-67).

Keynes teorisinde "belirsizlik" konusuna ayrı bir önem vermiştir. Ona göre kapitalist ekonomide belirsizliğe yer vermeyen bir iktisat politikası mümkün olamaz. Çünkü, kişilerin en önemli sorunu belirsizliktir. Hiç kimse bir malın fiyatının veya faizinin, örneğin yirmi yıl sonra ne olacağını bilemez. Bununla birlikte ekonomik kararların da alınması gerekir. Bu ise kişilerin geleceğe ilişkin tahminlerine göre belirlenir ve bu tahminler her an değişebilir. Dolayısıyla geleceğin belirsizliği ise sermayenin marjinal etkinliğini, yatırım kararlarını ve eldeki para miktarını da etkiler. Ona göre ekonominin depresyondan kurtarılabilmesi, ancak sisteme dışarıdan müdahale etmek, suretiyle gerçekleşebilir. Çünkü bir ekonomide ortaya çıkan depresyon ona göre, ancak toplam talepteki yetersizliklerden kaynaklanmaktadır. Kaynak yetersizliği demek, kaynakların eksik kullanımı demek olduğu için, talebi uyaracak dış müdahalelerin yapılması kaçınılmazdır. Sözü edilen bu müdahaleler ise, ancak devletin ekonomik kimliğe kavuşturulması ile yapılabilir (Eker vd, 1997:62-67). Devletin "ekonomik kimliğinden" anlaşılması gereken husus ise, devletin piyasada yönlendirici ve düzenleyici ekonomik faaliyetlerde bulunması, sisteme müdahale etmesidir. Talep canlandırıcı politikalar, ekonominin çeşitli kesimlerinde tüketim ve yatırım harcamalarına yapılacak müdahaleleri kapsamaktadır. Talep, kişilerin tüketim, işletmelerin yatırım, devletin ise cari ve transfer harcamalarından oluştuğuna göre, bu kesimlere uygulanacak para veya maliye politikalarıyla harekete geçirilebilir.

Keynes'e göre, faizi, bireyler tasarruflarından veya tüketimden vazgeçtikleri için hak etmezler. Bunun yanı sıra faizi likiditelerinde bir azalmaya neden olduğu içinde hak ederler. Başka bir ifade ile, faiz tasarruf sahiplerinin likiditelerinden uzaklaşmalarının bir bedeli olup, faiz oranının belirlenmesi de paranın kıymet biriktirme fonksiyonundan kaynaklanan parasal bir olaydır. Faiz haddi yükseldikçe likidite tercih azalır, faiz haddi düştükçe likidite tercihi yükselir. Aynı zamanda toplam para arzındaki değişmelerde bir ölçüde faiz haddini değiştirir. Keynezyen iktisat teorisinde tasarruf bir "artık" tır. Gelirin tüketilmeyen kısmı tasarrufu oluşturur. O nedenle tasarruf eğilimi direkt olarak tüketim eğilimine bağlıdır. Diğer taraftan yatırımlarda sadece faiz haddine değil, fakat aynı zamanda sermayenin marjinal verimliliğine bağlıdır. Yatırım ise yatırım eğilimi tarafından belirlenir.

Şekil 1’de yer alan likidite tercih eğrisine bakacak olursak, likidite tercih eğrilerinin asgari düzeyde bir faiz haddinden sonra faizlerdeki düşme artık likidite tercihinin değiştiğini gösterir. Tercih eğrileri asgari faiz haddinden sonra artık “likidite tuzağı” denilen bölge başlar. Keynezyen likidite tuzağı durumunda, faiz oranı net para arzındaki değişimlere duyarlı değildir. Bu alanda artık para politikası etkin değildir.

Şekil 1: Likidite Tercih Eğrisi

Kaynak: Nevzat Güran, Makro Ekonomik Analiz, İzmir, s. 186.

Para arzındaki artışın ne olursa olsun, faiz oranını düşürmeyeceği inancı “likidite tuzağı”ndan kaynaklanmaktadır. Burada spekülasyon sebebiyle para bolluğu ve likidite tercihi güçlenir. Bu gelişme ise faiz haddinin yükselmesine yol açarak, kişilerin ellerinde daha fazla para tutma eğilimini başlatır. Keynez’e göre likidite tercihinin, kişilerin veya firmaların muamele, ihtiyat ve spekülasyon saiki ile elde para bulundurmaları belirlemektedir (Devrim, 2013:69-72). Keynez para konusunda klasik iktisatçılardan ayrılır. Keynez miktar ve gelir teorisi arasında kalan bir para teorisini benimsemiştir. Ona göre para miktarındaki değişimler önemli olmakla beraber, tek başına bu değişimlerin harcama seviyesi ve fiyatlar genel seviyesi üzerinde önemli etkide bulunması beklenemez. Fiyatlar genel seviyesinde önemli bir etki için ayrıca, faiz haddinin, sermayenin marjinal etkinliğinin veya tüketim eğiliminin değişmesi gereklidir.

Keynezyen görüşte dikkatler, devlet harcamaları ve gelirlerinin toplam talep üzerindeki etkileri üzerine yoğunlaşmıştır. Toplam talebi oluşturan harcama unsurlardan özel tüketim; cari, gerçek kullanılabilir gelire bağlıdır. Özel tüketim eğilimini belirleyen etmenler kısa dönemde değişmez. Özel tüketimin gelirden kaynaklı kısa dönemde değişmemesi nedeniyle, toplam talep ancak kamu eliyle yapılacak olan tüketim harcamalarının artmasına bağlıdır. Toplam talebi belirleyen diğer değişkenlerden yatırım, ihracat ve devlet harcamalarının gelirden bağımsız olduğu varsayılır (Ataç,1992:23). Bunlardan devlet harcamaları miktarının siyasi kararlarla kontrol edilebilmesi mümkündür. Devlet harcamaları mal ve hizmetlere yapılan doğrudan bir talep niteliğindedir. Vergilerde toplam talebi belirleyen ve siyasi kararlarla ayarlanabilen bir değişkendir. Ancak, vergilerde yapılacak değişiklikler toplam talebi dolaylı bir biçimde etkilemektedirler. Zira vergiler, tüketim ve yatırım harcamalarının temel

belirleyeni olan kullanılabilir geliri etkilemektedir. Bütçe açık ve fazlaları ise, devlet harcamaları ve vergilerinin iktisadi faaliyet üzerindeki doğrudan ve net etkisinin bir ölçüsü olarak kullanılabilir.

Klasik iktisat teorisinin varsayımlarına ve uygulama sonuçlarına bir tepki olarak ortaya çıkan keynezyen iktisat teorisi, dinamik büyüme, tasarruf ve konjonktür teorileri geliştirmiştir (Tekgül ve Cin, 2013: 319-321). Bunun yanısıra keynezyen iktisadın getirdiği kavramlar sayesinde ekonomik büyüklükleri ölçme teknikleri ile milli gelir ve milli muhasebe hesapları tesis edilmiştir. Keynes'in iktisat politikasına getirdiği yeni tarz, mali gelenekçiliğin varsayımlarının da değişmesine neden olmuştur. Modern maliye yaklaşımı şu varsayımları kabul eder: Tüketici devletten süzgeç devlete geçiş; keynezyen iktisat teorisi devletin tüketici olduğu varsayımına karşıdır. Çünkü devlet piyasadaki herhangi bir birey gibi tüketime eğilimli değil, yalnızca tüzel bir kişiliktir. Devlet bir takım harcamalarda bulunan ve bu harcamalar için vergiler yoluyla gelir elde eder (Ataç,1992:24). Devletin sahip olduğu hazinede tüm kamu gelirleri bir araya getirilir. Buradan gerekli yerlere harcamalar yapılır. Hazine bu anlamda süzgeç görevini de üstlenir. Diğer bir anlatımla havuzun bir süzgecinden geçen gelirler bir diğer süzgeçten geçerek gerekli yerlere harcanır. Keynezyen iktisat anlayışı devlet hazinesine modern anlamda fonksiyonlar yüklemiştir (Bayraktar, 2012:247-261). Bunlar; paranın istikrarını korumak ve harcama fonksiyonu, ekonomiyi düzenleme fonksiyonu ve gelir sağlama fonksiyonudur.

2. KEYNEZYEN MALİYE ANLAYIŞINA SON ÇAĞDAŞ KEYNEZYEN YAKLAŞIMLAR

Neo-Klasik senteze dayalı keynezyen bakış açısı popülaritesini 1960'lı yılların sonlarına kadar devam ettirmiştir. Gelişmiş batılı ülkelerde 1960'lı yılların sonlarına doğru ortaya çıkan stagflasyon olgusuna, o ana kadar bilinen keynezyen iktisadi anlayış bir çözüm getirememiştir (Bontrup, 2010:159). Bu durum yeni liberalizmin teori ve uygulamada, keynezyen iktisadi anlayış içerisinde çarpıcı bir etki sağlayarak, öne geçmesine neden olmuştur. Bu gelişme keynezyen iktisat anlayışı içerisinde farklı akımların doğmasına neden olmuştur. Keynezyenlik bugün için içerisinde birçok farklı akımı barındıran bir doktrin olmuştur (Devrim, 2013: 84). Bunlar; Neo-Klasik Keynezyen Yaklaşım (Neo-Walrasian Denge Analizi), Post-Keynezyen Yaklaşım, Dengesizlik Keynezyenliği (Anti-Walrasian Keynezyen İktisat) ve Yeni Cambridge yaklaşımıdır.

2.1. Neo-Klasik Keynezyen Yaklaşım (Neo Walrasian Denge Analizi)

Bu yaklaşımın temsilcileri Hicks, Hansen, A.Kahn, Samuelson, C. Schulz ve Lerner'dir. Hicks, 1937 yılında yayınladığı makalesinde Keynes'in görüşlerini klasik iktisadın temel ilkeleri ile bağdaştırarak adeta iki teorinin sentezini yapmıştır (Aktan, 1994: 62). Hicks çalışmasında önemli ölçüde Walras genel denge modelinden etkilenmiş, böylece Keynes'in genel teorisini bu çerçevede yorumlamıştır. Hicks, kısa dönem denge gelir ve istihdam düzeyi ve faiz oranının geometrik olarak; para arzının, para talebine eşitlendiği bir seviyede belirleneceğini kabul etmiştir. Hicks'in bu görüşleri daha sonra A.H.Hansen tarafından geliştirilmiş ve iktisat litera-

türünde “Hicks-Hansen Modeli” olarak yer bulmuştur. “Gelir-Harcama Modeli veya IS-LM” analizi olarak da adlandırılan bu neo-klasik sentez daha sonraları başlıca Don Patinkin, Paul Samuelson ve James Tobin’in çalışmaları ile önemli ölçüde geliştirilmiştir (Gerrard, 1995.451). Bu anlayışa göre, bir ekonomide eğer iktisadi faaliyetler harcamalarla etkilenebiliyorsa, harcamalara da kamu maliyesi (bütçe) aracılığıyla yön verilebilir. O zaman kamu harcamaları ve toplam harcamalar yoluyla, ekonominin üretim zincirinde bir kopma ya da bu zincirin yanlış kullanılması sonucu ekonomide işsizlik, enflasyon ve deflasyon gibi istikrarsızlık halleri meydana gelirse, hükümetler elindeki bu mali araçla müdahale ederek sorunları giderebilirler. Bu anlayışla ekonomik faaliyetler, uygun iktisat politikaları ile yönlendirilebilmektedir. Bu nedenle iktisat politikalarının uygulanması iktisat otoritelerine tanınan bazı yetkiler sayesinde kolaylıkla gerçekleşebilir. Neo-Klasik Keynezcî iktisat anlayışında, bir ekonomide aralarında istikrarlı ilişkiler bulunan belirli sayıda ve homojen akımlarla (gelir, harcama ve üretim akımları) açıklanabileceği ve iktisadi faaliyet ve istihdam seviyesi hakkındaki politika amaçlarının bu gelir, harcama akımlarına göre gerçekleştirileceği düşüncesini kabul eder.

Neo-Klasik iktisatçılarla neo-keynezcî benzer şeyler söylüyor gibi görünmekle beraber aralarında önemli farklar bulunmaktadır. Neo-Klasik iktisatçılarda geleceğin belirsizliği ve eksik haber alma koordinasyon için bir sonuç teşkil etmezken, bu durum neo-keynezyenlerde bir sorun teşkil eder. Neo-Keynezyenler, mevcut keynezyen modellerde enflasyonun tam ve doğru olarak analizine imkân olmadığı görüşündedirler. Bu ise yürürlüğe konan istikrar programlarının başarısızlığına neden olmaktadır. Keynezyen modeller, ekonomide mevcut olan dengesizliklerin kaynağı olarak banka ve diğer finansal araçların oynadıkları rolü önemsememektedir. Ortodoks Keynezyenler, bilhassa denge modelleri üzerinde durdukları için, zımnen de olsa ekonominin istikrar (denge) içerisinde bulduklarını kabul ederler. Halbuki Keynez, dengesizlik durumlarını analiz etmiş ve geliştirdiği yaklaşımları walrasgil genel denge analizine sokmaya çalışmıştır. Bir ekonomide, ekonomik dengesizliğin kaynağı yeterli bilgi ve haber alınmaması, yani yeterli iletişimin olmayışıdır. Bu dengesizliğe walrasgil genel denge analizinde tellal aracılığıyla çözüm getirilmiştir. Ne var ki bu durum gerçek hayatta ekonomideki dengesizliklerin ortadan kaldırılmasının belli bir maliyeti ve süresinin olmasıdır. Bir ekonomide bilgi aktarımı sorunu paranın kullanılması ile daha da karmaşık bir hal alır. Zira para, ekonomiyi takas ekonomisi olmaktan kurtarıırken, bilgi iletişimde kopukluğa neden olur. Keynez paranın bir değişim aracı olarak kullanılması ile ortaya çıkan dengesizlikleri ortadan kaldırmaya yönelik bir teori geliştirmiştir.

2.2. Dengesizlik Keynezciliği Yaklaşımı (Anti-Walrasian Keynezyen İktisat)

Bu görüş çerçevesinde değerlendirilen iktisatçılar; Leijjohufyud, Clower, Patintin, Barro ve Grosman’dır. Keynezyen teorinin, neo-klasik keynezyen iktisat anlayışının (Neo-Walrasian Denge Analizi) aksine klasik teori ile birleştirilemeyeceğini savunan, yukarıda adı geçen iktisatçılar; emek ve mal piyasalarında denge halini inceleyen neoklasik sentezin (Walras Genel Denge Modeli) keynezyen teori içerisinde yer almasına şiddetle karşı çıkmışlar ve eleştirmişlerdir. Clower ve Leijonhufved yaptıkları çalışmalarla “Keynez’in İktisadi”

ile mevcut ders kitaplarındaki “Keynezyen İktisadın“ farklı olduğunu savunmuşlardır. Clo-
wer, 1965’de yayınladığı makalesinde neo-klasik keynezyen iktisadı eleştirerek, fikirlerini
“Keynezyen Karşı Devrim“ başlığı altında sunmuştur. Leijonhufved ise, “keynezyen ikti-
sat ve Keynez’in iktisadı üzerine” adlı kitabında neo-klasik keynezyen sentezi eleştirmiştir
(Gül, 2008: 73-94).

Bu yaklaşım Keynez’i “genel denge analizi “çerçevesinde eksik ve yetersiz bilgi, yanlış
fiyatlar ve miktar uyumu kavramlarıyla yorumlayarak değerlendirilmiştir. Bunlara göre key-
nezçilik, neo-klasik sentezin iddiasının aksine, dengesizlik içinde mübadele sürecinin çözüm-
lenmesidir. İstihdam ve gelir seviyesindeki dalgalanmalar, dengesizlik fiyatlarıyla sürüp giden
müdahaleler sonunda ortaya çıkar. Dengesizlik ne kadar büyükse sistemi dengeye getirecek
güçler de o oranda zayıflar. Farklı konjoktürlerde ortaya çıkan krizlerin ve dengesizliklerin ni-
telğine bağlı olarak bu ekol, bütçe politikası yanında fiyatlar ve gelirler politikaları, dış ticaret
müdahaleleri, döviz kuru ayarlamaları, miktar kısıtlamaları gibi politikalar arasından duruma
uygun düşecek şekilde seçilen farklı politika paketlerinin uygulanması gerektiğine inanır.

2.3. Yeni Cambridge Keynezçiliği Yaklaşımı

Bu ekol 1970’lerde İngiltere’de ortaya çıkmıştır. Bu ekol içerisinde değerlendirilen
iktisatçılar; Godely, Cripps, Moore, Tarling ve Petherson’dur. “Yeni Cambridge
Keynezçiliği” analizleri ve politika önerileri ekonominin sadece uzun dönem hareketleri
ile ilgilidir. Bu nedenle kısa dönemli amaçlardan ziyade uzun dönem amaçlarına göre
düzenlenmiş maliye politikası amaçlarını tercih etmekte; para politikasının rolü konusunda
da keynezyen görüşleri paylaşmaktadırlar. Buna karşılık, sürekli ya da uzun dönemli gelirler
politikasını kullanılmaz bulmaktadırlar (Devrim, 1988: 91). Neo-klasiklerin iktisadi denge
düşüncelerini kabul etmemekte ve modellerinde devamlı dengesizlik durumundan hareket
etmektedir. Bu yaklaşımın temelinde Keynez düşünce sistemine dayanıp dayanmadığı
konusu tartışmalıdır. “Yeni Cambridge Keynezçiliği” yaklaşımına göre, ekonomik kararlar
şüphe ile doludur. İşletmelerin yatırım kararlarının şüphe ile dolu oluşu zaman içerisinde
keynezyen görüş olarak ortadan kalkmıştır. Keynez kendi döneminde yatırım kararlarının
şüphe ile dolu olduğunu öne sürmüştür. Fiyatlar genel düzeyi oligopolcünün tespit ettiği fi-
yatlardır. Piyasanın kamu müdahalesi olmaksızın, iktisadi istikrarı, büyümeyi, adaletli gelir
dağılımını, iktisadi etkinliği ve iktisadi araçlar arasında koordinasyonu sağlayarak, iktisadi
sorunlara çözüm bulabilmesi şüpheliyle karşılanmıştır. Burada ortaya çıkan sorunları çöz-
mede serbest piyasanın önemi yadsınmazken, asıl çözümün devlet müdahalesi ile olduğu
ağırlıklı görüş olarak savunulmaktadır (Biol, 2013:95-110).

2.4. Post-Keynezyen Yaklaşım

Neo-klasik senteze dayalı neo-keynezyen görüşün 1970’li yıllarda ortaya çıkan ve hü-
küm süren stagflasyon olgusuna bir çözüm getirmemesi üzerine, bu neo-klasik keynezyen
ekolün temsilcileri konumundaki Hicks, Lerner ve Samuelson gibi iktisatçıların, Keynez’i
temsil etmediği düşüncesi belirlemiştir. Neo-klasik keynezyen ekonomik görüşlerin yeni yo-

rumlarla yeniden tekrar canlanması, daha sonra post-keynezyen olarak adlandırılan ekolün ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu görüş sahiplerine yani post-keynezyen iktisat yaklaşımına göre, Keynez'in teorisinde ortaya çıkan ve devam eden aksaklıklar geçici ve arızı aksaklıklar değildir. Devamlı bir müdahaleyi gerektiren yapısal nitelikli aksaklıklardır. Bu nedenle yalnızca kısa dönemle sınırlandırılmaz. Post-Keynezyen olarak adlandırılan bu ekol kendi içerisinde homojen değildir. Bu akım içerisinde bu yüzden ortaya çıkan çözüm önerilerinde benzerlikler bulunacağı gibi, çoğu kere farklılıklar mevcut olmuştur. "Post-Keynezyen" ekol içerisinde değerlendirilen ve öne çıkan iktisatçılar; J.Robinson, Nicolas Kaldor, Kalecki, Straffa ve Pasinetti'dir. Bu ekol içinde değerlendirilen iktisatçılar daha ziyade başka iktisadi görüş, örneğin klasik iktisadi görüş vb. gibi benimseyen iktisatçılar arasında sayılmaktadırlar.

Post-Keynezyen iktisadi anlayış, geleceğin bilinemeyeceği ve ekonomik krizlere belirsizlik temelinden yaklaşmışlardır (Gerrard, 1995:455). Bu teoride yöntemsel bireycilik esastır. Keynez'de belirsizlik sorununun öne çıkmasında para son derece önemli olmaktadır. Para, bugün ile gelecek, yatırım ile belirsizlik arasındaki bağıntıyı kurmaktadır. Yarın belirsizliğin kaynağıdır. Yarın ve gelecek, hem bilgisizlik, hem de eksik bilgi sorununa neden olmaktadır. Bilgi olmadığı gibi, gelecek hakkında da sınırlı bilgi söz konusudur. Belirsizlik ise, bilgi eksikliğinin doğurmuş olduğu bir neticedir. Keynez'e göre belirsizlik ölçülemez. Bu bakımdan geleneksel iktisatta yer alan rasyonellik yaklaşımı, doğal rasyonellik anlayışı doğrultusunda değişmiştir (Deutschmann, 2003: 291-302).

Post-Keynezyen iktisatçılar sermaye birikimine önem vermişlerdir. Birikim ise genellikle spekülatif karakterlidir. Bu durum fırsatları kollamaya ve yakalamaya insanları iter. Bu ise dengenin bozulmasına sebep olur. Neo-klasik iktisatta, iktisadi krizler piyasa tarafından kendiliğinden herhangi bir sorun çıkmaksızın çözülür. Fakat burada ihtiyatlı olmak gerekir. Zira biraz konular irdelenince, çözümün böyle kolaylıkla gerçekleşebileceğini düşünmek yanıltıcı olmaktadır. Ama her halükarda yine de sorunun nasıl çözülebileceğini önceden kestirmek mümkün olabilir. Üretim, yatırım ve sermaye konularında piyasanın denge de bulunabileceği biraz kuşkuludur.

Post-Keynezyen yaklaşımda, ekonomideki her türlü üretim, tüketim, yatırım faaliyetleri belirli bir zamana ihtiyaç gösterir. Bunlar zaman açısından geriye dönüşü olmayan işlemlerdir. Bu sebeple her işletme kararı, gelecekte beklenen fiyat, sürüm ve satın alım şartlarının gözden geçirilmesinden sonra verilmektedir. Klasik teoride bireyler geleceğe ilişkin kendi lehlerine optimum kararlar vereceği kabul edildiğinden, hata yapmaları beklenmez anlayışı vardır. Post-Keynezyen anlayışı temsil eden iktisatçılar için ise, gelecek bireyler tarafından belirlenir ve gelecek tam olarak bilinemezdir. Post-Keynezyenlere göre zaman süreci özel bir öneme sahiptir (Deutschmann, 2003: 291-302).

Post-Keynezyen iktisat anlayışına göre, yatırım fonksiyonu $I=I(i)$ ve $L=L(i)$ para talebi fonksiyonu istikrarlı değildir. Faiz ve yatırım malları veya para talebi arasındaki ilişkiler devamlı değişebilecektir. İktisadi kriz dönemlerinde paraya olan talep azalmaktadır. Bu sebep-

le mal alımlarının güçlenmesini önlemek için, likiditeye önem vermek gerekecektir. Bilinen ve bilinmeyen ihtiyaçların tatmini için para miktarının yeterli olması şarttır. Fakat konjonktürün yükselmesi durumunda malların satımı veya işgücünün temini için likiditeye olan ihtiyaç kriz dönemlerindeki kadar büyük öneme sahip değildir. Konjonktürün yükselmesi halinde, işletmeler yatırımlarının finansmanını kredi yoluyla sağlamak isteyeceklerdir. Başlangıçta kredilerin geri ödenmesi hiçbir sorun teşkil etmez. Ne var ki işletmelerin, artan yabancı sermaye yoluyla finansmanlarını gerçekleştirmesi ve yavaşlayan konjonktür nedeniyle, kredilerin geri ödenmesi konusunda güvenin kaybolmasına yol açacak ve bu gelişme beraberinde ise likidite tercihinin artışına sebep olacaktır. Artan miktarda paraya yönelme veya paraya öncelik tanıma yavaş yavaş satın alma ve satım kararlarında bir değişikliğe yol açacaktır. İşletmelerin bu davranışının sonucu satın alma kararları azalacak, satım kararları ise artacaktır. Bu ise stoklardaki ve depolardaki malların azalmasına neden olacaktır. Daha sonra takip edecek zincirleme etkiyle, yatırımların beklenen marjinal verimliliğini azaltacak ve bu azalmadan dolayı faiz oranları artacaktır.

Post-Keynezyen yaklaşımda beklentiler belirsiz ve istikrarsızdır. Kişiden kişiye değişiklik gösterir. Geri dönülemeyecek bir süreç içerisinde, gelecek bilinemeyebilir. Beklenti, istikrarsızlık süreci potansiyel krizi beraberinde taşır. Potansiyel krizi önlemenin yolu devletin ekonomiye müdahalesidir. Devletin ekonomiye müdahalesini kaynak dağıtımı ve kaynak yaratılması temelinde iki hedefte yoğunlaşmış şekilde değerlendirmek gerekir. Bu durum, bize ayrıca müdahale biçimini ve yönünü verecektir. Birincisi, piyasanın kaynak dağıtımında ortaya çıkabilecek sorunları çözebilecek ve kaynak yaratmada kısmen etkili olabileceği yoldur. Bu yol piyasanın eşgüdümü temelinde doğru haber almayı sağlayıcı bir müdahaledir. Müdahale anlayışı devletin her şeyi yapması değil, yol gösterme anlamında değerlendirilmelidir. Bilhassa finans kesimi için ikna anlayışının gerekli olduğu vurgulanmaktadır.

Post-Keynezyen iktisatçılara göre Keynes parasalcı teorisyendir. Keynes'in para ve parasal sözleri önemli eserlerinde hep vardır. Post-Keynezyenleri birbirine bağlayan husus, Keynes'in gerçek dünya analizi ile ilgili konusudur. Post-keynezyenler de, Keynes gibi ele aldığı modelleri gerçek yaşamdan seçmesi ve yansıtmasıdır. Post-keynezyenler; ekonomik büyüme, gelir dağılımı ve kalkınma gibi ana konularda ortaya çıkan ve çıkacak olan sorunlarda çözümler getireceklerine inanmışlardır. Yatırım oranları üzerinde önemle durmuşlardır. Çünkü yatırım oranlarının; hem ekonomik büyümede, hem de gelir dağılımını etkileyen temel gösterge olduğuna inanmışlardır (Tekgül ve Cin, 2013:319-321).

Post-Keynezyen anlayışa göre siyasal ve ekonomik kurumlar, ekonomik olayları belirlemede büyük önem arz eder. Yalnız bu durum genel denge teorisinde ihmal edilmiştir. Bireyler, demokrasilerin gelişmesiyle kendileriyle ilgili karar almada söz sahibi olarak, ekonomik kaderlerini kontrol edebilecekleri konusunda fikire kapılmışlardır.

Post-Keynezyen iktisatçılara göre enflasyon; çözülmesi gereken en büyük problem olarak algılanmıştır. Enflasyonun sürekli olması halinde, gelir dağılımında düşük gelirli

aleyhine dengenin bozulması söz konusudur. Zira, bu durumda özellikle tüketim harcamaları ve diğer faktörler nedeniyle düşük gelir gruplarından yüksek gelir gruplarına doğru transfer söz konusudur. Post-Keynezyenler ayrıca her bir fiyatın bir başkasının gelirini oluşturduğuna işaret ederler. Bu yüzden gelir dağılımı önem kazanmaktadır. Bu anlayış çerçevesinde, sendikalar ve holdinglerin, fiyatların ve ücretlerin belirlenmesinde doğrudan doğruya birinci derecede etkilidirler. Fiyatlar ve ücretler, piyasada oluşan arz – talep dengesine göre değil, bu kuruluşların yönlendirilmesi sayesinde oluşur. Post-Keynezyen iktisat teorinde, parasal kurumlar önemli olmaktadır. Sermaye birikimi, önem verilen parasal konuların başında gelmektedir. Post-Keynezyen yaklaşıma göre, beklentiler günümüzde ekonomik kararlarda belirleyici durumdadır. Beklentiler, belirsizlik sebebiyle dalgalanmakta, bunun sonucunda da gelir ve istihdam düzeyinde değişimler meydana gelmektedir. Post-keynezyen iktisatçılar açısından piyasalar; esnek fiyatlı piyasalar ve sabit fiyatlı piyasalar olmak üzere iki ayrı kategoridedir. Esnek fiyatlı piyasalarda fiyatlar arz ve talep kanunu çerçevesinde meydana gelmektedir. Bu anlayış daha ziyade klasik ve neo-klasik iktisat anlayışına hakim olan düşüncedir. Sabit fiyatlı piyasalar ise, fiyatın normal üretim masraflarına, yatırım için gerekli finansmanı sağlayacak kâr marjının eklenmesiyle oluşan piyasalardır. Post-Keynezyenler piyasalara ilişkin değerlendirmelerinde, rekabet ve kâr konularında klasik teorinin görüşlerine yakın olan görüşleri benimserler (Crouch, 2009:318-326).

Bunlara göre firmaların temel amacı minimum bir kâr sınırlaması altında zaman içinde, satış gelirlerini artırmaktır. Post-keynezyen iktisatçılar gelişmiş sanayi ülkelerinde, piyasa modeli olarak oligopol piyasasının varlığına inanırlar. Oligopolcü firmaların fiyat politikaları, yatırım için gerek duyacakları işletme içi fon talebine göre belirlenir. Bu sebeple oligopolcü firmalar, sahip oldukları tekelleri güç sayesinde fiyatı normal üretim masraflarının üzerinde tutarak yatırımlarını finanse edecek işletme içi fonları oluşturabilirler. Dolayısıyla fiyatlar ve fiyatlardaki değişimler, firmaların yatırım planlarına bağlıdır. Fiyatlar genel düzeyi talep dalgalanmalarından çok üretim maliyetlerine bağlıdır. Buradan da çıkan sonuç, fiyatlar genel düzeyinin üretim maliyetlerine bağlı olduğu sonucu çıkmaktadır. Genel maliyet düzeyini ise, nominal ücretler ile emeğin verimliliği belirler. Post-keynezyen teoriye göre yatırım ve gelir dağılımının her ikisinin de belirleyicisi yatırım oranıdır. Yani hem sektörel talepteki ve hem de toplam talepteki değişimler nispi olarak fiyatlardaki değişimlerden çok, gelirdeki değişimlere bağlıdır. Post-keynezyen iktisatçılara göre sürekli enflasyonun nedeni olarak yüksek ücret maliyetleri olarak gösterilmektedir. İktisadi istikrar için ücretlerin kontrol altında tutulması gerektiğine inanırlar. Ücret maliyeti, enflasyonun talepten kaynaklanması değil, maliyetlerden kaynaklandığını ifade etmesi bakımından önemlidir. Enflasyonun kaynağının bilinmesi, enflasyonla mücadele açısından son derece önemli olmaktadır. Enflasyonun talep yönlü değil, gelir ve üretim kaynaklı temel konulardan kaynaklandığının bilinmesi, soruna çözüm getirilmesinde bilinmesinde yarar vardır.

Gelir politikasının uygulanmasında, işletmenin fiyatlandırma politikaları önemli yer tutar. Post-keynezyenler, yatırım miktarının fertlerin tasarruf miktarıyla sınırlı olacağı görü-

şünü kabul etmezler. Bunlara göre, gerçek dünyada fertlerin tasarruflarının büyük bir bölümü konut piyasasına gider. Bu yüzden yatırım için gerekli fon, yalnızca fiyatlandırma politikası ile işletmenin kâr oranı artırılarak sağlanabilir. Milli gelirden tasarruf miktarı, işletmeler tarafından belirlenir. Ücretlerin kontrolünde eşitlik ilkesini korumak ve politik yönden bu kontrolü mümkün hale getirmek için, firmaların yatırımların finansmanına ayıracakları kâr miktarına sınır koymak gerekmektedir. Bunun için ise uygun vergileme politikalarına ihtiyaç duyulacaktır. Post-Keynezyenlere göre, gelir bölüşümünün ücretlilerden daha çok sermayeye, kârlara doğru kayması gerektiği görüşü büyük önem taşımaktadır.

Devlet müdahaleciliğinin bürokratik olmasından çok demokratik yapıya dayanması gerektiğini ileri süren Post-Keynezyenler, sermaye birikimine sosyal refah devletinden daha büyük önem verdikleri için, sermaye kesiminin yanında yer almayı tercih etmişler veya izledikleri iktisat politikaları sermaye kesiminden onay almak şeklinde gelişmiştir. Post-keynezyenler özel kesimin herhangi bir alanda tekel kurmalarına karşıdırlar (Rotte, Ralph, 2004:3-14). Kamu kesiminin ekonomide bir şekilde yer alması fikrini benimserler. Kamu kesimi de aynen özel kesimde olduğu gibi, tekeli bir karaktere bürünmesini istemezler. Tekel oluşturmamak için kamu kesiminin en az birkaç firmayla aynı alanda piyasada yer almalıdır. Kamu kesimi tamamen piyasa şartlarında faaliyet göstermelidirler. Şayet kamu kesimi piyasa şartlarında etkin değilse, tamamen tasfiye edilmelidirler.

Bu görüş sahipleri para politikasının ekonomideki denge sağlayıcı rolünü benimserler. Bu cümleden olmak üzere üretici kesimler finansman sağlamak için, kredilere rahatça ulaşabilme yollarına sahip olmalıdır. Post-Keynezyen iktisatçılar kendi içlerinde çeşitli gruplara ayrılırlarsa da genelde iki konu etrafında birleşmektedirler. Bunlardan ilki, neo-klasik keynezyen iktisadın, Keynez'in geliştirdiği analizi yanlış yola doğru yönlendiği şeklindeki görüştür. Buna göre, Keynez'in analizinin klasik iktisatçıların ortaya koyduğu analizle birleştirilmesi, Keynez'in ön gördüğü işlemlerin ekonomi dengede değilken, meydana geleceği varsayımını dışlamaktadır. Post-Keynezyenlerin inandıkları bir başka varsayım ise, eksik istihdamın gönülsüz ve kalıcı olduğu ve ekonomide tam istihdamı sağlayacak bir mekanizmanın olmadığıdır. Keynezyen modelde, ekonominin doğal çıktı ve doğal istihdama geri döneceğine dair hiçbir garanti yoktur. Bu sebeple devlet ekonomiye müdahalede bulunmalıdır. Keynezgil dengesizlik modeli stagflasyonun açıklanmasında da kullanılır. Bir arz şoku meydana geldiğinde, fiyat düzeyi yükselirken milli gelir düşecektir. Bu ise işverenlerin istihdam edecekleri işgücünde miktar kısıtlamasına gitmelerine neden olacaktır. Süreç bu şekilde devam edecektir. Buradan anlaşılacağı gibi, milli gelir düşerken, fiyat düzeyi ve eksik istihdam aynı anda artmaktadır. Eksik istihdamın süresi bilinemeyeceği için, devletin ekonomiye müdahalesi şart olmaktadır (Atbaşı, 2014: 400-424).

Post-Keynezçi olarak bilinen N.Kaldor'dan burada bahsetmek gerekecektir (Tekgül ve Cin, 2013-319-321). Aşırı derecede keynezçi iktisatçı olarak öne çıkan Kaldor, para arzının içsel olduğuna inanmaktadır. Para arzının ticari ihtiyaçları karşılamak için artırıldığı veya azaltıldığını ileri sürmüştür. Buna göre para ve parasal gelir arasında

yüksek oranda korelasyon vardır. Kaldor, özellikle yılbaşı döneminde halkın elindeki paranın mevsimlik artışını incelemiştir. Kaldor'a göre merkez bankası bu durumda ticaret gereksinimini karşılamak için dolaşımdaki banknot miktarını artırmaktadır. Piyasanın talebi olan parayı merkez bankası arz etmezse, bunun ekonomi üzerindeki etkisi nasıl olacaktır? Bu durumda senetler, finansman bonoları ve kredi kartları merkez bankası parasının yerini alacaktır. Yine Kaldor, ekonomide ortaya çıkan resesyonun sebebi olarak, firmaların stoklarını azaltma yönündeki kararlarını görmektedir. Bu durum firmaların borçlanma gereklerinin azalmasına neden olacaktır. Böylelikle kredi talebi azaldığı için, para arzının büyümesi gerileyecektir. Yalnız para arzında azalma gelirlerde bir azalmaya neden olmayacaktır. Stoklar azalırken yatırım çarpanı çalışacaktır. Yatırım çarpanının işlediği diğer aylarda gelir üzerinde ölçülebilir bir etki yaratmayacaktır. Buradan hareketle, para arzındaki bir gerileme zorunlu olarak gelirdeki gerilemeyi önler. Toplam talebin arttığı dönemde aksi bir etki meydana gelecektir. Para arzındaki bir artış fiyat düzeyindeki bir artışı önleyecektir.

Kaldor görüşlerini desteklemek için para arzının içsel olduğunu vurgulamaktadır. Bunun için Anna Schwartz ve Friedman'ın kullandıkları 1929-1933 yılları ABD istatistiklerinden yararlanmıştı. Kaldor, merkez bankasının parasal tabanı kontrol edebileceğini kabul etmektedir. Ne var ki bu kontrolün para stokunun kontrolünde önemsiz olduğunu, zira halkın ve ticari bankaların arzu ve isteklerinin para otoritesinin düşüncesinin aksi istikametinde olacağıdır. Bu durumun sonucu olarak, merkez bankasının para miktarını değiştirme girişimleri isteneni veremeyecek ve para otoritesininin bu girişimi halk ve bankalar eliyle dengelenecektir. Amerika'da adı yukarıda anılan bu iktisatçılar tarafından gerçekleştirilen para istatistiklerine göre, 1929'dan 1933'e kadar parasal taban miktarı %10 artmıştır. Bununla birlikte aynı dönem içerisinde para arzı (M vadeli mevduatları da kapsayan) artmıştır. Kaldor, Friedman ve Schwartz'ın aksine, bu duruma neden olarak bankacılık krizini görmemiştir. O bu duruma başka nedenlerin yol açmış olabileceği fikrine kapılmıştır. Kaldor'a göre bu durum iki nedenden kaynaklanmıştır. Bunlar; nakit oranı 1929'dan 1933'e kadar %8'den %16'a çıkmıştır. Yine aynı dönem içerisinde zorunlu karşılık oranı %7.5'ten %12'e çıkmıştır. Kaldor nakit oranının yükselmesinin nedeni olarak, nakitle yapılan gelir işlemlerine oranla çekle yapılan finansal işlemler hacmini göstermiştir. Bir başka sebep ise resesyon yüzünden işçilere ödenen milli gelirin nispi payının artması ve sermaye sahiplerine ödenen milli gelirin azalmasıdır (Alkin, 1969: 131-159). Çünkü yapılan ödemeler işçilere nakit olarak, sermaye sahiplerine ise çek olarak yapıldığından görece olarak nakit talebi artmıştır. Bu durum genellikle çekle yapılan harcamalardan, nakitle yapılan harcamalara doğru bir değişikliğe sebep olarak, nisbi nakit talebinin ve nakit oranının yükselmesine yol açmıştır. Karşılık oranının yükselmesi aynı dönem zarfında, ters ve belirsiz iş koşullarında hiç kimsenin ödünç almak istememesine neden olmuştur. Kaldor'un savundukları tüm bu görüşler para arzının içsel olduğu görüşünü yansıtmaktadır. Kaldor'a burada getirilen eleştiri ise, 1930 yılına kadar banka krizine bağlı olarak ne nakit oranları ne de zorunlu karşılık oranları yükseltilmiştir. Bu

oranlar 1931 yılına ikinci banka krizine kadar hızla yükselmemiştir. Kaldor'un varsayımı bu gecikmeyi dikkate almamasıdır. N. Kaldor, Avusturya okulunun en ayırt edici özelliği olarak nitelendirdiği zorunlu tasarruf doktrinini, kredi genişlemesi ile gönüllü yatırımlar üzerindeki etkilerine dikkat çekmiştir.

SONUÇ

Keynez 30'lu yıllarda klasik iktisatçıların piyasanın gücüne yönelik olan tam inançlarına karşı geliştirdiği itiraz ve görüşle öne çıkmıştır. Klasik iktisatçılar ekonomide tabii dengeye inanmaktadırlar. Ekonomide oluşabilecek dengesizlik arızidir. Klasik iktisadi görüş taraftarlarına göre, ekonomide oluşabilecek dengesizlikleri piyasa kendisi giderir. Nitekim bu görüşe göre, bu dönemde ortaya çıkan ekonomik dengesizlikten bir miktar işsizliğe razı olunması karşılığında kurtulunacaktır. Zira ekonomik krizde en önce ve en çok etkilenenler emek kesimi olacağından, bu durum emek gücünün ucuzlamasına neden olacaktır. Ucuzlayan emek gücünün bir süre sonra piyasa tarafından fark edilmesiyle, emek talebinde yenden bir artış gerçekleşecektir. Ekonomide emek talebinde gerçekleşecek yükseliş ise beraberinde yatırım ve üretim artışına yol açarak, ekonomiyi tekrardan canlandıracak, ekonomiyi düşmüş olduğu dengesizlik halinden, kendi otomatik işleyiş sistemi sayesinde kurtaracaktır. Bu durum için dışarıdan her hangi bir müdahaleye gerek yoktur.

Keynez, yukarıda kısaca ifade edilen klasik iktisadi görüşe karşı çıkarak, ağır bir ekonomik kriz halinde devlet, tüm imkânlarını harekete geçirerek ekonomiyi müdahale etmesi ve kamu harcamaları yoluyla ilave talep yaratması gerektiğini savunmuştur. Ekonomik durgunlukta devlet, denk bütçe ilkesinden uzaklaşmalıdır. Devletin bu durumda en önemli önceliği, tam istihdamı sağlayabilmek maksadıyla ekonomiyi canlandırmak olmalıdır. İkinci dünya savaşı sonrası bu görüşlerin esas alındığı bir ekonomik anlayış 70'li yıllara kadar hüküm sürmüştür. Bu süreçte Keynez'in fikirlerinden etkilenerek ortaya çıkan ve uygulanan ekonomik anlayışlara hakim olan birbirinden farklı bir takım keynezçilik akımları ortaya çıkmıştır.

Uygulanan keynezçi akımlara ilişkin 70'li yıllardan itibaren ise bir takım eleştiriler ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu yıllarda petrol krizi diye bilinen olaydan etkilenen gelişmiş batılı devletlerin ekonomilerinin harcama politikaları, ekonomik canlanmayı ve tam istihdamı sağlamamıştır. Bu dönemde bu ülkelerde bir taraftan yüksek borçluluk düzeyi artarken, ekonomik konjonktür daralma safhasına girmiş, ekonomide de enflasyon olgusu ortaya çıkmıştır. Yani stagflasyon olgusu yaşanmıştır. Bu duruma bir çare olarak yavaş yavaş monetarizm geçerli bir paradigma olmuştur. 21. Yüzyılın başında hala daha bazı Post-Keynezyenler sahne alarak, yerini korumaktadırlar. Zira 1930'lardaki krizlerde olduğu gibi günümüz ekonomik ve finans krizlerinde de (2001 Türkiye Ekonomik Krizi, 2008 ABD Bankacılık Krizi, 2009 Yunanistan'da Başlayan Borç Krizi), krizden kurtulabilmek için tek araç olarak devlet müdahalesi öngörülmektedir.

KAYNAKÇA

- Aktan, Ç. C. (1994). *Çağdaş Liberal Düşünce ve Politik İktisat*, Ankara.
- Aktan, Ç. C. (1994). *Anayasal İktisat*, Ankara.
- Alkin E. (1969). Keynezyen Gelir Dağılımı Teorisi ve Kaldor Modeli, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 29 (1-4), 131-159.
- Ataç, E. (Editör) (1992). *Maliye Politikası*, AÖF yayın No: 47, Eskişehir.
- Atbaşı, F. D. (2014). 2008 Avro Krizine Post-Keynezyen Bir Bakış, *Sosyoekonomi*, 2014-2/140219, 400-424.
- Bahçekapılı, C. (1995). Yeni Keynezyen Okul "T.C. Uluslararası Eko. İlişk. Arşt. Arş. Uyg. Merk. İktisadi Araştırmalar Dergisi, 1 (1), 45-58.
- Bayraktar, C. (2012). Keynez ve Refah Devleti, *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (2), 247-261.
- Birol, Ö. H. (2013). Klasikler, Marx, Keynez ve Sonrası: Laissez-Faire Liberalizminden Günümüz Piyasa Ekonomisine, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15 (1), 95-110.
- Bontrup, J. H. (2010). Die Rolle der Wirtschaftspolitik vor, in und nach der Finanz- und Wirtschaftskrise Gesellschaft, *Wirtschaft • Politik (GWP)* Heft 2/2010, 157-166.
- Crouch, C., (2009). Vom Urkeynezianismus zum privatisierten Keynezianismus-und was nun? Colin Crouch © VS-Verlag 2009 Überarbeiteter Text einer Rede auf dem 34. Kongress der Deutschen Gesellschaft für Soziologie in Jena 2008. *Leviathan* 37.2 (Jun 2009), 318-326.
- Eker, A., Altay, A. & Sakal, M. (1997). *Maliye Politikası (teori, ilkeler, yöntemler)*, İzmir.
- Deutschmann, Christoph, Ende und Wiederkehr Keynezianismus, Raetsel der aktuellen Wirtschaftspolitik, *Leviathan*, 3/2003, 291-302.
- Devrim, F. (2013). *Kamu Maliyesine Giriş*, İzmir.
- Gerrard, B, (1995). Keynez, The Keynezyen And The Classics: A Suggested Interpretation, *The Economic Journal*, 105 (March), 445-458. © Royal Economic Society 1995. Published by Blackwell Publishers, 108 Cowley Road, Oxford OX4 1JF, UK and 238 Main Street, Cambridge, MA 02142, USA.
- Gül, Z. B. (2008). Keynez Bir Marjinalist Midir? Genel Teori'nin Mikro Temelleri, *Ekonomik Yaklaşım*, 19 (66), 73-94.
- Güran, N. (1999). *Makro Ekonomik Analiz*, İzmir.
- Parasız, İ. (1995). *Makro Ekonomi, Teori ve Politika*, Bursa.
- Rotte, R. (2004). Keynezianismus zwischen Kapitalismuskritik und Staatsgläubigkeit-eine Kritik an Christoph Deutschmann, *Leviathan* 32.1 März 2004, 3-14.
- Tekgül, Y. B. & Cin, M. F. (2013). Post-Keynezyen Talep Yönelimli Büyüme Modelleri, *Yönetim ve Ekonomi Celal Bayar Üniversitesi İİBF*, 20 (2), 319-321..
- Türk, İ. (1985). *Maliye Politikası*, Ankara: Turhan Kitabevi.